

Pripravil Marijan F. Kranjc

Iz vojaških arhivov – slovenskega četništva (JVvD)

Pismo majorja Karla Novaka, odstavljenega poveljnika slovenskih četnikov generalu Draži Mihailoviću, poveljniku JVvD.

Kratka vsebina:

Major Karlo Novak je bil 16. marca 1944 v Beogradu aretiran s strani Gestapa in potem poslan na Bled, kjer ga je »obdeloval« SS-polkovnik Pörster in ga tudi pridobil za sodelovanje. Zato je general Draža Mihailović, poveljnik JVvD, odstavil majorja Novaka s položaja poveljnika slovenskih četnikov. Dne 4. avgusta 1944 so ga Nemci poslali v Trst v konfinacijo, od koder je »zbežal« v Bologno, nato pa v Rim, kjer je deloval kot pooblaščen predstavnik generala Mihailovića pri zahodnih zaveznikih v Italiji. Podrobneje sem o tem pisal v knjigi *Plava garda – zaupno poveljnikovo poročilo*, Pro-Andy Maribor, 2006).

Gre za izredno važno pismo majorja Novaka generalu Mihailoviću, ki se nahaja v Vojaškem arhivu v Beogradu, v četniškem depoju, pod oznako 43/4-1 št. 150. Pismo podajam v prevodu.

Opombe:

- »general Račič« je brigadni general Vladimir Vauhnik, novi poveljnik JVvS(loveniji);
- »Aero« je šifrovano ime za četniškega vojvodo Dobroslava Jevđevića, ki je deloval v Primorju in v Italiji, nemški in prej tudi italijanski agent;
- šifra »11« so Nemci;
- »Mira« je Novakova ljubica, sicer osebna vohunka generala Mihailovića in glavna šifrerka;
- četniška telegrafista, tudi nemška agenta, sta bila Ivo Bricelj in Vinko Štembov.

Pismo sem objavil tudi v svoji knjigi *Plava garda* kot prilogo pod št. 12. Glasi pa takole:

10. 8. 1944

Spoštovani gospod Đenerale!

Po petih mesecih zapora sem sedaj v Trstu v dokaj nejasnem političnem položaju. Takoj ko sem prišel iz zapora, sem zvedel, da je po vsej Sloveniji razglašeno, da ste me odstavili zaradi nesposobnosti.

Včeraj sem od novega poveljstva Slovenije prejel Vaše pismo in ukaz ter tudi pismo nekega generala Račiča, ki Vam ga pošiljam s kratkimi pripombami.

Večkrat sem Vas prosil, da me razrešite dolžnosti. Najprimernejši trenutek je bil, ko sem bil v Rimu in ko bi res lahko kaj prispeval na novi dolžnosti. Zdaj je to zamujeno, pa tudi spremenjeno z Vašim pismom Miri.

Zadovoljen sem, da ste me rešili obupnega dela pri reševanju stanja v Sloveniji, ker res ni bilo nobenega upanja. Tri leta sem se boril pod najtežjimi pogoji za našo stvar in za Vas osebno. Delež en pa sem bil zavisti, sovraštva in izdaje, pa še zapora v najtežjih okoliščinah. Zdaj naj še drugi pokažejo, kaj zmorejo. Uspel sem zbrati 300 četnikov in upam, da bodo moji nasledniki zbrali vsaj tolikšno število. Do sedaj jim s posnemanjem mojega načina dela ni uspelo.

Ne želim se boriti za kakšen položaj, posebno ne v Sloveniji. Prosim Vas, ukažite poveljstvu Slovenije, naj delajo bolj prikrito, saj je že polovica članov poveljstva v zaporu. Dokler sem bil jaz poveljnik, je sovraženik vedel samo za mene, nikoli pa noben član štaba ni bil zaprt zaradi nepazljivosti. Prosim tudi, da jim ukažete, naj bodo diskretni tudi do mene. Ker so novi člani poveljstva Slovenije v glavnem isti ljudje, ki so prej sabotirali in izvajali propagando proti meni, za našo stvar pa niso naredili prav ničesar, zavračam vsako podrejanje tem gospodom v »svobodnih ljubljanskih kavarnah«. Vsi ti gospodje živijo legalno, medtem ko sem se jaz moral tri leta skrivati tudi v gozdovih. Nadalje Vas tudi prosim, da prepoveste poveljnikom t. i. ilegalnih odredov, da se z Nemci sprehajajo po Ljubljani, Postojni in Trstu in da odhajajo na dopuste, kakor je to navada v mirnodobnih vojskah po svetu.

Glede zbiranja političnih in borbenih sil okrog nove ekipe pa Vas prosim kot Boga, da pošljete sem kakšno inteligentno osebo, ki bo brez vednosti poveljstva Slovenije odkrila Potemkinove vasi po štabih, odredih in v političnem smislu.

O moji moči ni liški akciji Vam moram povedati, da se po vsem, kar sem doživel, ne čutim sposobnega niti moralno niti fizično, da bi se lotil tega dela. Aero je to Vašo idejo že razglasil povsod naokrog, pa se že vsi grešniki borijo proti temu. Ne vem, zakaj se me tako bojijo. Slišal sem, da Vam je »višji domobranski duhovnik« (katoliški duhovnik gospod Duhovnik), ki je moje četnike nagovarjal k pobegu, že sporočil, da sem se spet prikazal, da sodelujem z Nemci, prej pa z Italijani, kar je vse skupaj navadna laž, saj sem z Nemci sodeloval, dokler sem bil v zaporu, pa tudi sedaj, ko sem pod njihovo kontrolo.

Moji stari vojaki in Ličani bi radi, da pridem k njim, vendar sedaj nisem sposoben, da bi se boril proti raznim intrigam, saj ste mi Vi in novo poveljstvo Slovenije očrnili avtoriteto v javnosti. Poleg tega pa mi je po zaslugi Aera in poveljstva Slovenije onemogočena vsaka zveza z Vami.

Zato se bom potrudil, da se kmalu rešim iz sedanje teže situacije. Ko bom svoboden, se Vam bom gotovo oglasil. Kjer koli bom, bom delal samo za našo stvar in za Vas osebno, vendar brez podrejanja kakšnemu poveljstvu in brez uradnega položaja. Mira bo ostala z menoj, ker je ne morem pustiti v kotlu tukajšnjih spletkarjev.

Kar zadeva Mirino poročilo o delovanju Aera, sem pregledal kopije dokumentov in poročilo in nič ne morem odvzeti. Posebej Vas moram obvestiti, da je Aero dne 9. 8. 1944 v hotelu Continetal v Trstu večerjal s častnikom in tremi podčastniki v jugoslovanskih vojaških uniformah. Slučajno sem večerjal v istem hotelu; omenjenemu častniku sem rekel, da ni prav, da je prišel v uniformi. Odgovoril je, da so tako ukazali Nemci. Na isti večerji sta bila tudi oba Aerova radiotelegrafista in kurir z zaročenkami. Zato se ne smete čuditi, če boste zopet po radiu slišali o velikem četniškem sestanku.

Upoštevajoč Vaše pismo Miri, sem Aerovim Ličanom ukazal, naj se zberejo v Sloveniji, potem pa naj gredo v Liko. Častniku Nikici Kosanoviću, ki je zelo pošten in pogumen vojak, sem ukazal vse potrebno in mu za začetek dal tudi določena finančna sredstva. Prilagam obe njegovi pismi.

Škoda je, da je za ta odhod zvedel Aero, s tem pa tudi Nemci, kar bo vsekakor povzročilo tečaj. Ko bodo vojaki odšli, in če mi bodo fizične moči dovoljevale, potem se bom odzval njihovi zahtevi, da pridem k njim, seveda, če bo to prej urejeno s poveljstvom Slovenije.

Če pa ne bom mogel sprejeti poveljevanja tega odreda, potem bom zbral nekaj starih sodelavcev in po lastnem preudarku delal za našo stvar, kolikor in kjer bom zmogel.

Prosim Vas, ukažite poveljstvu Slovenije, naj ne preprečuje mojega dela in naj mi omogočijo zveze z Vami, če bom to zahteval od njih. Šifra bo tista, ki ste jo poslali Miri (abeceda latinice, brez laž ne skupine ali črk, drugače pa vse podobno kot pri Aeru).

Denar, ki sem ga hranil pri Miri, sem prevzel nazaj do zadnje pare. Vse druge trditve so navadne klevete. Od Aera nisem prejel ničesar. Ker obstaja nevarnost, da me bo kdo izdal Nemcem, še preden bom pripravljen za akcijo, sem Aeru in vsem, s katerimi se srečujem, povedal, da ne bom sprejel nobene vloge v organizaciji. Zato se nisem oglasal po Aerovi radijski postaji, ker bi to Nemci takoj zvedeli. Zaradi prikrievanja svojih namer prav tako nisem hotel od Aera ničesar zahtevati niti sprejeti.

Če bom prisiljen sprejeti Ličane, imam za njihovo enomesečno vzdrževanje dovolj denarja. Zatem pa bodo potrebna nova sredstva. Prosim, da se to uredi, ker ne želim imeti nobene zveze s poveljstvom Slovenije.

Ob moji aretaciji v Beogradu sem ugotovil, da so Nemci zaradi nepazljivosti članov Vašega štaba prišli do nekaterih podatkov o meni, ki zadevajo samo moj neposredni stik z Vami. Za moje delo v Sloveniji se niso preveč zanimali. Nemci so trdili, da imajo agenta v Vašem štabu. Vedeli so za skrivna imena Kolben, Aero, 1001, Keler, Ivanišević, Zečević. V zaporu sta bila majorja Perhinek in Babac, ki sta bila potem poslana v ujetniško taborišče.

To poročilo pišem z roko, ker nimam pisalnega stroja. Aero in gospod Duhovnik si prizadevata z vsemi močmi, da bi mi preprečila pošiljanje kakršnega koli poročila.

Splošen vtis o tukajšnjem stanju in o stanju v Sloveniji je zelo porazen. Medsebojno nezaupanje in spletkarjenje je postalo pravilo. Lov za denarjem in položaji je prav ogaben. Slovenski četniki na terenu še nikdar niso videli svojih starešin. Popolnoma so odvisni od domobrancev. Nekateri odredi nosijo slovenske namesto jugoslovanskih oznak. Stari četniki so nezadovoljni in komaj držijo ljudi skupaj. Zdaj se maščuje, ker mnogi rušijo tisto, kar so z velikimi napori zgradili moji ljudje.

Opozarjam Vas, da je naslonitev na domobrance zelo vprašljivo in negotovo početje. Sodelovanje z domobranci je v očeh ljudi še hujše kot pa sodelovanje z Nemci. Proti partizanom ni nikakršne aktivnosti. Domobrantsko vodstvo je naravnano proti četnikom.

Žal mi je, ker so radiotelegrafisti in nekateri člani sedanjega poveljstva Slovenije sabotirali in preprečili moja poročanja o resničnem stanju. Kjer je toliko nepoštenosti in nemorale, tam res ne more biti uspehov! Žal mi je, ker menim, da sta Slovenija z Istro in Primorjem verjetno izgubljeni. Posebej pa obžalujem, ker me niste zaslišali in upoštevali mojih predlogov, preden ste sprejeli odločitev o meni.

Prosim nujno za nova navodila glede sedanjih razmer.

K. Novak

Prilagam pismo nove ekipe¹

---

¹ Navedeno pismo generala Račića (Vauhnik) ni najdeno v četniškem arhivu.